

שבת גדול

שבת שלום

השבת, שבת שלפני פסח, נקראת שבת גדול. למה גדול? לכך ניתנו כמה נימוקים:
נימוק אחד ניתן למצוא אצל "שיבולי הלקט" שהוא ספר שחובר על ידי ר' צדקיה בן אברהם הרופא (חי במאה השלוש עשרה באיטליה). הספר עוסק בעיקר בענייני אורח חיים, והוא כולל הלכות פסוקות, מנהגים ופירושים. הקטע הבא מסביר למה לשבת הזאת קוראים שבת גדול:

טעם אחר, לפי שמאחרין העם בשבת שלפני הפסח לשמוע הדרשה עד אחר חצות סמוך למנחה, עד שדורשין שם הלכות ביעור והלכות שמירת המצות... ומושך הרבה והעם אינן נפטרין לבתיהן עד שישמעו שיגמור [את הכל] שאם לא ישמעו עכשיו אימתי ישמעו הרי פסח יבא בשבוע זאת שלאחר שבת... ומפני משך זה נראה בעיני העם היום גדול וארוך יותר מיום אחר ועל כן קראו לשבת זה שבת הגדול (ספר שבולי הלקט, סדר פסח, סימן רה).

נימוק אחר, יותר ידוע, הוא מה שמופיע במסכת שבת שבה אנחנו יכולים לקרוא את השורות הבאות:

"ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם, ובחמישה עשר יצאו, ולערב לקו בכורות... ואותו היום חמישי בשבת היה." ובספר שמות (יב, ג) קראנו: "דַּבְּרוּ אֵלַי כָּל עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לַבְּעֵשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ לְבֵיתוֹ שֶׁהָאֵשׁ לְבֵית אָבִיתָ שֶׁהָאֵשׁ לְבֵיתָ." אם ישראל יצא ממצרים ביום חמישי החמשה עשר לחודש ניסן, כי אז "בְּעֵשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה" מתייחס לשבת לפני חג הפסח, הוא שבת הגדול.

ומה הגדולה בשבת זאת? מסביר "בעל הטורים" שהוא רבי יעקב בן אשר (חי בספרד במאות השלוש עשרה והארבע עשרה):

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול... ונמצא של' בחדש היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצוות השם עלינו. והיו שינייהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר. ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול (טור, אורח חיים סימן תל).

אבל הנימוק הכי פופולרי הוא בהפטרה שאנחנו קוראים השבת בספר מלאכי פרק ג' ושם נאמר בין היתר:

כג - הִנֵּה אֲנִי כִּי שֶׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם הַהֵנָּה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא.
כד - וְהָשִׁיב לְב-אֲבוֹת עַל-בְּנִים וְלֵב בְּנִים עַל-אֲבוֹתָם פֶּן-אֲבוֹא וְהִפִּיתִי אֶת-הָאָרֶץ חָרָם.

לפי זה היום הוא יום ה' הגדול והנורא, ותפקידו של אליהו הנביא הוא להשכין שלום בין הדור הצעיר לדור המבוגר בשתי רמות, גם במיקרו כלומר ברמת המשפחה וגם במקרו ברמת העם. לפי זה זאת היא שבת של שלום. זה כשלעצמו טוב מאוד, אבל אותו נביא מלאכי, שחלק מהמפרשים לא רואים בו אישיות בפני עצמה אלא מזזהים אותו עם נביאים אחרים כגון ישעיהו, ירמיהו ויחזקאל, אומר בפרק ב', הפרק שלפני ההפטרה של היום, דברים שגם הם מעניינים ולמען האמת בגללם התנדבתי לשאת דברים היום.

ובכן בפרק ב' הוא אומר בין היתר:

י הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבתינו.
יא בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש יהנה אשר אהב ובעל בת-אל נכר.

יב יכרת יהנה לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה ליהנה צבאות.
יג וזאת שנית תעשו פסות דמעה את-מזבח יהנה בכי נאנקה מאין עוד פנות אל-המנחה ולקחת רצון מידכם.

יד נאמרתם על-מה על כי-יהנה העיד בינך ובין אשר אתה בגדתה בה והיא חבדתך ואשת בריתך.

טו ולא-אחד עשה ושאר ריח לו ומה האחד מבקש זרע אלהים ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך אל-יבגד.

טז כי-שנא שלח אמר יהנה אלהי ישראל וכסה חמס על-לבושו אמר יהנה צבאות ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו.

אנחנו רואים איפוא שאת מלאכי מעניינים דברים מיוחדים שאצל הנביאים האחרים רואים פחות או בכל אופן לא באותה צורה ולא באותה מידה של ישירות. הוא נגד נישואי תערובת כי בזאת הוא רואה בעיה לאומית וחילול קודשי ישראל. הוא גם נגד בגידות בתוך המשפחה. כלומר לא רק את היחסים בין הורים לילדים הוא רוצה לתקן, אלא גם את היחסים בין בני הזוג.

עניין הבגידות משמש גם את הנביאים האחרים אם כי אצלם הדברים נאמרים כמטפורה לבגידת ישראל באלוהיו. אנחנו רואים ביטויים כאלה אצל ישעיהו "איכה היתה לזונה קריה נאמנה?", אצל ירמיהו "בכרה קלה משרכת דרכיה", ואצל יחזקאל יש המון מטפורות כאלה. אלא שאצל הנביאים האלה המטפורה נאמרת תמיד על האישה. האישה היא שבוגדת ולא שומרת אמונים לבעלה.

אצל מלאכי הדברים שונים. מלאכי אומר "חברה, תקשיבו לי רגע. אותי לא מעניינות מטפורות. אני לא בקטע הזה. אם אתם רוצים מטפורות לכו לנביאים אחרים. אני מדבר איתכם דוגרי, ותסלחו לי על זה. זה שיש לכם נשים משלכם ואתם עוד הולכים לרעות בשדות זרים, זה לא בא בחשבון. שדות יש הרבה, אני יודע. בחברה אגררית שדות יש למכביר. אבל זאת לא סיבה ללכת לרעות בהם. תפסיקו את המנהג הזה. לא עם השיקסעס כי אני לא רוצה לראות כאן נישואי תערובת. אני רוצה לשמר את העם היהודי. ולא עם הבנות משלנו. מה קרה לכם? השתגעתם?"

זה ההבדל בין מלאכי לנביאים אחרים. אחרים מיחסים את הבגידה לנשים בלבד, אבל מלאכי מדבר על הבגידה אצל הגברים. מלאכי רוצה להתחיל את התיקון ברמה הבסיסית ביותר, ברמת הפרט, ולהרחיב אותו לכלל החברה.

הכין: ניסן אבדי